

MÕNEDEST ÜHISKONNA KRIISIDEST EUROOPAS JA MUJAL: ENNE, NÜÜD JA TULEVIKUS Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast

Täna võime kindlasti rääkida vähemalt kolmest kõige olulisemast kriisidest-probleemidest-riskidest:

- tervishoiukriisid (Covid-19 pandeemia ja järgnenud tüved);
- energia- ja majanduskriisid (elekter, gaas, kivisüsi, nafta jt energiaallikad ning nende, eeskätt hinna mõju kogu majandusele);
- julgeoleku kriisid (agressioon, invasioon, küüditamine ja genotsiid Ukraina vastu; sellele on varem eelnenud pea samalaadne tegevus (kuigi osaliselt ja väiksemas ulatuses) nõ sissejuhatavas mõttes Georgias, Mägi-Karabahhis, Transnistrias, Tšetšeenias, Süürias jm; siia ritta võib ka varasema Teise Maailmasõja panna).

Ette rutates, arvestades seda mis toimub ja milline on olukord aastal 2022 Euroopas ja kogu maailmas, tuleb kohe ütelda – energia- ja majanduskriisid ning julgeoleku kriisid on omavahel äärmiselt tihedalt seotud ning mõju on vastastikuselt integreeritud.

Allakirjutanul on oma suhteliselt pika elu jooksul olnud võimalus väga paljude inimestega suhelda, töö õppejõuna ligi 50. aasta kestel on võimaldanud väga palju mõtelda-rääkida-diskuteerida. Palju töölaseid tuttavaid ja sõpru on tekkinud ka väljaspool Eestit, näiteks Georgias, Leedus, Rootsis, Saksamaal, Soomes, Ukrainas, Ungaris, Venemaal ja mujal. Siin artiklis peatuksin eeskätt oma kahe hea ja pikaajalise saksa sõbraga peetud vestlustel-diskussioonidel, mis on väga aktuaalsed ka täna.

Sellega seoses käsitleksin *energia- ja majanduskriisi ning julgeoleku kriisi*, mis algasid varem kui tervishoiukriis. Viimasest ei olnud paraku oma kahe hea ja pikaajalise sõbraga võimalik rääkida, sest selle kriisi alates olid nemad juba manala teele läinud, jutt on nimelt kahest saksa majandusõppejõust-teadlasest, professorist ja majandusdoktorist:

- Professor, dr Peter Karl-Friedrich Hoss (25.04.1937 – 21.12.2018)¹ ja
- Professor, dr Manfred Oskar Eitel Hennies (10.09.1938 – 18.10.2019)².

Pärast Teist Maailmasõda, Lääne-Berliini blokaadi ja Saksa Demokraatliku Vabariigi moodustamist ning Lääne- ja Ida-Berliini kujunemist elasid nad aga eri ühiskondades: Peteri elu ja töö kulges Ida-Berliinis ning Manfredi esialgne elu ja töö Lääne-Berliinis.

---

¹ Vt pikemalt meie ajakiri: In memoriam, 1-2/ 2019, lk. 109–118.

² Vt pikemalt meie ajakiri: In memoriam, 3-4/ 2019, lk. 93–121.

Mõlemad olid sündinud Berliinis ja seal ka gümnaasiumi lõpetanud: Peter aastal 1955 ja Manfred 1958. Mõlemad olid majandust õppinud: Peter Berliini Majanduse Kõrgkoolis (diplomeeritud rahandusteadlane, 1962) ja Manfred Berliini Vaba Ülikoolis (diplomeeritud rahvamajandusteadlane, 1964).

Seejärel töötasid mõlemad oma ülikoolis edasi ning järgnes väitekirja kirjutamine: Peter kaitses doktorikraadi Berliini Humboldti Ülikoolis aastal 1981, Manfred kaitses doktorikraadi Berliini Vaba Ülikoolis aastal 1969.

Peale tööd ülikoolis töötasid mõlemad ka pikka aega majanduspraktikas.

Hiljem asus Manfred elama ja töötama endisele Lääne-Saksamaale Maini-äärse Frankfurti piirkonda.

Peter Hoss'iga tutvusime tema ametireisil Eestisse ja seejärel kohtusin temaga mitmel korral Tallinnas ja Ida-Berliinis ajavahemikul sügis 1982 kuni kevad 1984, kui töötasin majandusmehhanismi labori juhatajana Eesti Plaaninstituudis³, aga ka Kasahstani tookordse pealinna Alma-Atas, kus toimus nädalane konverents nn sotsmaade ja endiste liiduvabariikide Plaaninstituutide delegatsioonide osalusel. Hiljem kohtusime korduvalt ka nn ühinenud Berliinis, Frankfurts /Main/ ja Taunusel, Prierosis ning mujal.

Manfred Henniesiga tutvusime novembris 1989 Saksamaal Kielis (stažeerisin Kieli Ülikoolis), Kieli Rakendusülikooli dekanaadis. Pärast seda pea igal nädalal Kielis ja tema kodus Warderis. Hiljem pea igal aastal Eestis või Saksamaal erinevates linnades nii teiselt kui puhkust veetes. Manfrediga seotud sündmustest olen meie ajakirja varasemates numbrites korduvalt kirjutanud.

Energia- ja majanduskriiside temaatika ning seos julgeoleku kriisiga:⁴

---

³ Manfrediga seonduvast olen varem pikalt kirjutanud, Peterist aga mitte, kuna temaga kohtusime harvem. Siin veidi meie koostööst ja sõpruse ajaloost:

Peter töötas samal ajal osakonnajuhatajana Ida-Berliinis sealses Plaaninstituudis. Toimusid instituutide huvirühmade delegatsioonide (kolm inimest + sakslastel ka tõlk) tööalased kohtumised eelnimetatud linnades. Alma-Atas oli muidugi suursündmus – toimus nn sotsialismimaade, sh NL liiduvabariikide Plaaninstituutide delegatsioonide osavõtul suurejooneline ca nädalane konverents (majutus oli ilmselt ühes parimas Alma-Ata hotellis-kõrghoones: ettekanded-diskussioonid, ekskursioonid, rikkalikud õhtusöögid koos kultuuriprogrammiga, ka vaba aeg /siis läksime kord ühe tšehhi kolleegiga linnasauna, kus üks „tüüp“ end aeg-ajalt meiega kuldavuse kaugusele hoidis; ilmselt esindas ta vastavaid organeid ja püüdis meie jutuajamist tšehhiga pealt kuulata/).

Peter'iga kohtusin ka siis, kui ma enam Plaaninstituudis ei töötanud (nii Tallinnas kui Berliinis, samuti Frankfurts /Main/; ühisel väljasõidul olime Peteri initsiatiivil ka Taunuse mägedes). Aeg-ajalt aga helistasime ja vahetasime tähtpäevadel, sh Joulude aegu, perekondlikke õnnitlusi.

2010. aasta oktoobris, kui mul seisis ees kahekuuline DAADI stipendiumiga stažeerimine Saksamaal Greifswaldi Ülikoolis ja Kielis (Maailmamajanduse Instituut, majandusteaduse raamatukogu ZBW ja Kieli Rakendusülikool), peatusin enne Berliinist Greifswaldi sõitu 3-4 päeva Peteri ja tema proua Renate kodus-villas Prierosi (Dahme) linnakeses (ca 1000 elanikku; Berliini kesklinnast ca 30 km, asub Spreewaldis, Dahme-Heidese looduspargis Heidese ja Streganzi järve lähedal. Streganzi järve ääres oli aastatel 1954–1959 Saksa DV presidendi Wilhelm Piecki suveresidents). Peteri villa taga voolas jõeke, mis sealseid järvi ühendas ning Peter lükkas sageli villa taga oleva kanuu jõkke, et siis järvedele sõitma minna (järveni oli sa 70-80 meetrit).

Viimane kord kohtusime Peter'iga kui ta oli Saksa kruisifirma Aida Cruises (firma on kokku 13 laeva) laevaga „Aidablu“ ca kümme tundi koos oma abikaasa Renate ja õe Susannega Tallinnas (12. juuli 2012). Külastasime minu kodu ja vanemaid ning Tallinna vanalinna ja lahkusime enne laeva väljumist Tallinna sadamas siiras lootuses varsti jälle kohtuda. Paraku see vaid lootuseks jäigi, sest aeg möödus kiirelt ning Peter lahkus meie seast 21. detsembril 2018. Diskussioonid jäid pooleli!? Kuigi vestlesime telefonitsi ja e-maili teel ning Peter oli ka mitmel korral meie ajakirjas avaldatud artiklite retsensent.

⁴ Siinjuures tahaks tähelepanu sellele juhtida, et käesoleval julgeoleku kriisil (Ukrainas 24. veebruaril 2022 /osaliselt juba aastal 2014 alustatud/ alanud Venemaa poolne sõjaline invasioon, agressioon, okupatsioon, küüditamine ja muu sellega seonduv, sh ähvardamine tuumarelvaga ja mitte ainult Ukrainas, vaid ka Euroopa Liidu ja NATO riikidele) on seos nii Teise Maailmasõjaga

Tagasi aastasse 2010 Prierosis: veetsime palju aega ümbruskonnas jalutades ja Berliinis, aga ka Prierosis Peteri kodus vesteldes-diskuteerides. Üks oluline teema oli – Nord Stream 1 gaasijuhe Venemaalt mööda Läänemerd (läänest vaadates: Idameri; rahvusvaheliselt: Balti meri) Saksamaale (Greifswaldi lähedale). Kuna see teema oli alles päevakorral ja värskest aktuaalne, siis oli see ka meil diskussiooni objektiks.

Allakirjutanu oli selle rajatise suhtes pessimistlik ning väitis – see on eeskätt ja pikemas perspektiivis Venemaa poolt poliitiline projekt.

Peter vaidles vastu ja tema meelest oli see kahepoolne ning eeskätt majanduslik projekt ning poliitilise poole välistas ta täielikult.

Vaidlesime pikalt – allakirjutanu peamine argument oli see, et meie idanaabrit Venemaad ei saa usaldada, sest ta pole kunagi oma lubadustest kinni pidanud ega teise poole huvisid arvestanud. Ning kui temale on kasulik, eriti kui ta saab enese huvides

---

kui hilisema nn „külma sõjaga“ (12.03.1947 – 26.12.1991). Laiemas tähenduses nimetatakse külmaks sõjaks otsest sõjalist vastasseisu vältivat konflikti, milles osapooled piirduvad majandusliku, poliitilise ja luuretegevusega üksteise vastu.

- *Kommunistlike kommentaaritorite* väitel oli külm sõda see aeg, mil lääneriigid võtsid omaks teooria, mis nõudis tugevatele positsioonidele asumist ning sotsialismi kukutamist.
- Samal ajal püüdsid külma sõja metoodika ja ideoloogia *kujundajad Läänes* kaitsta end Moskva väidete eest lihtsalt rakendades kõiki neidsamu võtteid. Ameerika Ühendriigid rakendasid propagandat, sõjalist heidutust ning poliitilist ja majanduslikku toetust oma liitlastele.
- *Moskva raadio* paljudes keeltes Läände suunatud välissaadetele anti veebruaris 1947 vastus *Ameerika Hääle* venekeelsete saadete alustamisega.
- *Kommunistlike parteide kihutustööle ja rahvamajanduse mahajäämusele* sõjast kurnatud Euroopas vastasid Ühendriigid juunis 1947 *Euroopa Taastamise Programmiga (Marshalli plaan)*. Vastukaaluks Ameerika Ühendriikide poolt 1947. aastal algatatud Marshalli plaanile, moodustasid idabloki riigid 1949. aastal *Vastastikuse Majandusabi Nõukogu*.
- 1949. aastal moodustati Ameerika Ühendriikide, Belgia, Hollandi, Islandi, Itaalia, Kanada, Luksemburgi, Norra, Portugali, Prantsusmaa, Suurbritannia, ja Taani poolt sõjaväeline allianss *NATO*.

1955. aastal asutati NSV Liidu, Bulgaaria, Poola, Rumeenia, Saksa DV, Tšehhoslovakkia ja Ungari poolt Varssavis vastukaaluks NATO-le *Varssavi Lepingu Organisatsioon*.

1960. aastate algul puhkes *Ida-Saksamaal kriis*, mis oli taas kord seotud Lääne-Berliiniga. Paljud idasakslased polnud rahul kommunistide valitsemisega Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Ida-Saksamaalt hakkas rahvast palju välja rändama.

1961. aastal ehitati müür, mis eraldas Lääne-Berliini Ida-Berliinist. Berliini müür muutus jagatud Euroopa sümboliks pea kolmekümneks aastaks.

Kriisi kogeti ka teistes idablokki kuulunud Euroopa maades:

- 1956. aastal ajas Nõukogude Liidu sõjavägi laiali ungarlaste kommunistivastase ülestõusu;
- 1968. aastal tungisid Nõukogude tankid Tšehhoslovakkiasse.

1980. aastate keskel said Nõukogude juhid aru, et riik ei suuda enam Ameerika Ühendriikidega relvastumises võistelda. NSV Liit vajab uuendusi nii majanduses kui ka välis- ja sisepoliitikas.

1980. aastate teisel poolel alanud ümberkorraldused riigi olukorra päästmiseks kukkusid läbi. 1980. aastate lõpul ning 1990. aastate alguses lagunes NSV Liit kui ka kogu idablokk. Külma sõda oli selleks korraks lõppenud. [https://et.wikipedia.org/wiki/K%C3%BChl_s%C3%B5da] 17.04.2022

teist poolt survestada, keerab ta lihtsalt gaasikraanid kinni. Ja istuge siis ilma gaasita. Edasi hakkab Venemaa juba oma tingimusi dikteerima.

Peter jäi ikka oma arvamuse ja majanduslike huvide juurde, lisades, et NL on sõbralik ja vastutulelik riik (meenutan: ta elas ju Ida-Saksamaal ning hoopis teiste kogemustega; siiski ütlen õigluse huvides – Peter oli väga hea, tark ja sõbralik inimene ning mingit tobedat sotsialismiplära ta ei rääkinud). Aga ilmselt sinisilmne, nagu enamus Lääne-riikide inimesi, eriti poliitikud.

Täna, kus Ukrainas on sõda, agressioon, invasioon ja küüditamine kogu oma barbaarsue ja õudustega on asi selge – gaasi ja nafta ostmine on kahjulik nii Euroopa Liidule kui Ukrainale, sest nii me ainult „toidame“ vene sõjamasinat. Kraan on Venemaa käes ja ta ähvardab ju lausa tuumarelvaga. Mitmesugustel rahvusvahelistel sanktsioonidel Venemaa suhtes, sh energia, panganduse ja palju muuga seondunult, on kindlasti õigustatud ja peaks kui mitte kohe, siis ajapikku Venemaale ja tema majandusele paljudes valdkondades kaineid mõju avaldama.

Kahju, et Peter on meie seast lahkunud, ta ei saa teada, mis Ukrainas toimub ja me ei saa edasi diskuteerida. Paraku on allakirjutanul õigus olnud.⁵

Julgeoleku kriisid enne ja nüüd:

Sellel teemal diskuteerisime Manfrediga pea sellest ajast kui tutvusime, st alates novembrist 1989 (Ida- ja Lääne-Saksamaa ühinesid juba 3. oktoobril, Berliini müür oli aga just nädal varem langenud).

Meie esimesel kohtumisel Manfrediga andisn ma ligi paari tunni jooksul lühiülevaate Eestist, nii alates Molotov-Ribbentropi paktist, sõja eelsetest Venemaa poolsetest Eesti provotseerimistest, sh ka nn „Eesti vabast Nõukogude Liitu astumisest“, Eesti mitmekordsest okupeerimisest, Teisest Maailmasõjast,⁶ sellele järgnenud (sh ka Lääne-

---

⁵ MR: vt ka artikli lõpus olevaid refereeringuid: PS!

⁶ Pärast teist maailmasõda jagati Saksamaa Jalta konverentsil okupatsioonitsoonideks (USA, Briti ja Nõukogude Liidu juhtide vahel. Prantsusmaa ajutise valitsuse juhti, kindral Charles de Gaulle'i ei kutsunud Jaltasse ja Prantsusmaale okupatsioonitsooni andmist ei kavandatud, kuigi kindral oli arvamusel, et ainult Prantsuse okupatsioonitsoon suudaks Prantsusmaa au taastada.

Kuigi Jalta "suur kolmik" – Ameerika Ühendriikide president Franklin D. Roosevelt, Suurbritannia peaminister Winston Churchill ja NLKP KK peasekretär Jossif Stalin ei olnud just de Gaulle'ist heal arvamusel, olid nad sunnitud Prantsusmaale siiski järeleandmisi tegema. Praktelistel ja logistilistel kaalutlustel anti Prantsusmaale Prantsusmaaga piirnevad alad. Nendest aladest moodustati hiljem Rheinland-Pfalzi liidumaa (välja arvatud Saarimaa, mis eraldati ja sai omaette protektoraadiks). Prantsuse okupatsioonitsoon Saksamaal loodi 26. juulil 1945. See hõlmas (ilma Lääne-Berliinita) 42 000 km² suuruse ala, kus elas 5,9 miljonit inimest. Tsooni pealinnaks sai Baden-Baden. Prantsuse okupatsioonitsoon liitus Bizonega 8. aprillil 1948. Selle tagajärjel moodustus Ameerika Ühendriikide, Briti ja Prantsuse ühistsoon Trizone, milles 23. mail 1949 kuulutati välja Saksamaa Liitvabariik (Lääne-Saksamaa).

[https://et.wikipedia.org/wiki/Prantsuse_okupatsioonitsoon_Saksamaal] 17.04.2022

Berliinist, mida varustati eriti blokaadi ajal pea kõigea vaid lennukitega⁷) küüditamistest, pikast nõukogude okupatsioonist, venestamisest, Eesti majanduse

---

Aastatel 1946/47 löid Ameerika ja Briti sõjaväevalitsused nn Bizone'i majandusnõukogu, mis oli nende kahe tsooni ühine demokraatlik haldusstruktuur, mis ühendati Ühinenud Majanduspiirkonnaks. Prantsusmaa järgis seda meedet algal kõhklevalt, isegi veel 1948. aasta aprillis seoses oma okupatsioonitsooniga Edela-Saksamaal.

Prantsuse tsooni ühinemise põhjuseks bizone'iga oli vajadus luua ühtne majanduspiirkond, et saaks kasutada Marshalli plaani. Nii said kolm läänepoolset okupatsioonitsooni (USA, Suurbritannia, Prantsusmaa) ühineda OEEC-ga (Organisation for European Economic Cooperation), mis pidi Euroopas ellu viima Marshalli plaani, kuigi bizone ühelt poolt (esindaja kindral Robertson) ja teiselt poolt Prantsusmaa okupatsioonitsoon (keda esindas kindral Koenig) ühinesid (Trizone) ametlikult kahe erineva territooriumina.

Trizone (ka läänetsoon, naljatamisi ka "Trizonesia") oli pärast Teist maailmasõda tekkinud kolme läänepoolse okupatsioonitsooni ühinemisel. USA ja Suurbritannia leppisid juba 1946. aastal kokku Ameerika ja Suurbritannia okupatsioonitsoonide üksi (ilma Prantsusmaata) ühendamises 1. jaanuaril 1947, et moodustada Prantsusmaa ja Nõukogude Liidu järel Bizone (ametlikult: Ühinenud Majanduspiirkond). Kuna kokkulepe Nõukogude Liiduga Saksamaa poliitika ühises käsitluses tundus üha võimatum, loobus Prantsusmaa piiritlemise poliitikast lääneliitlaste ühise poliitika kasuks. 1948. aasta märtsi alguses leppisid kolm lääneliitlast kuue riigi (sh Beneluxi riigid) konverentsil Londonis kokku Prantsuse okupatsioonitsooni liitmises Bizone'iga. Saarimaa sinna aga ei kuulunud. Ametlik ühinemine toimus alles aasta hiljem, kui 8. aprillil 1949 allkirjastati leping kolmepoolse kontrolli kohta Saksamaal. See pani aluse tulevasele Lääne-Saksamaa riigile. Ühinenud Majanduspiirkonnas viisid kolm lääne okupatsioonivõimu 20.–21. juunil 1948 esimese olulise sammuna läbi valuutareformi (uued mündid said jäljendi Bank deutscher Länder). Kolm päeva hiljem andsid Nõukogude okupatsioonivõimud käsu viia Nõukogude tsoonis läbi oma valuutareform ja blokeerisid juurdepääsu Berliinile. Algas Berliini blokaad.

[<https://de.wikipedia.org/wiki/Trizone>] 16.04.2022

⁷ Nõukogude Liidu poolt Lääne-Berliini blokaadi 24. juunist 1948 kuni 12. maini 1949 tuntakse **Berliini blokaadina** (esimene Berliini kriis). Selle blokaadi tulemusena ei olnud lääneliitlastel enam võimalik varustada linna lääneosa, mis oli Nõukogude okupatsioonitsooni (SBZ) enklav, maismaa- ja veeühenduste kaudu. Blokaad oli külma sõja vahend, millega Nõukogude Liit püüdis integreerida Lääne-Berliini ja seejärel kogu Saksamaad oma mõjusfääri. Lääneliitlased seadsid Nõukogude blokaadile vastu Berliini õhutranspordi ja vastublokaadi.

BEA (Suurbritannia riiklik lennufirma) oli lennanud Gatow lennuväljale alates 1946. aastast ja 5. jaanuaril 1950 alustas Air France Berliini lennuliiklust Tempelhofi lennujaama, mis sai 1948. ja 1949. aastal uue tähenduse: koos *Gatowi* lennuväljaga (eksisteeris: 1935–1995) ja hiljem ka *Tegeli* lennujaamaga (eksisteeris: 1948/ 1974–2020) teenis *Tempelhof* (eksisteeris: 1923–2008) Lääne-Berliini blokaadi ajal toiduanete ja kaupade vedu lennukiga Berliini (maandumised: Tegel, Gatow, Tempelhof). Suure osa lastist moodustasid põlevmaterjalid.

Berliini õhutranspordi poolt erinevate Lääne-Saksamaa linnade (oli loodud kolm lennukoridori (õhusild): loodest, läänest ja edelast) ja Berliini vahel tagatud elutähtsad varud keetsid 26. juunist 1948 kuni 12. maini 1949. Tempelhofis tõusid ja maandusid lennukid kohati iga 90 sekundi järel. Nõukogude Liit tühistas Berliini blokaadi, ilma et oleks oma eesmärged saavutanud. 7. oktoobril 1949 kuulutati välja Saksa Demokraatlik Vabariik (Saksa DV; mitteametlikult Ida-Saksamaa). [<https://de.wikipedia.org/wiki/Berlin-Blockade>] 16.04.2022; Ida- ja Lääne-Saksamaa ühinesid 3. oktoobril 1990.

Berliini müür langes 9. novembril 1989. See oli rajatud kui tihedalt riiivistatud piirikindlustussüsteem, mis püsis üle 28 aasta: 13. augustist 1961 kuni 9. novembrini 1989. Berliini müür eraldas mitte ainult Berliini idaosa (Saksa DV pealinn) Berliini lääneosast, vaid sulges kogu Lääne-Berliini igasuguse suhtlemise ümbritseva Saksa DV maa-alaga. Müür oli üks külma sõja ja Saksamaa lõhestamise kirikuulsamaid sümboleid. [https://et.wikipedia.org/wiki/Berliini_müür]

piirangutest jpm, kuni laulva revolutsioonini ja sündmusteni aastal 1989. Lõpetuseks aga ka eesti rahva ootustest, et me taastaksime Eesti Vabariigi ilma Nõukogude Liiduta. Manfred kuulas suure huviga, sest paljudest asjadest, sündmustest polnud ta kuulnud ega tahtnud esialgu uskudagi.

Meie diskussioonid aga algasid ja jätkusid. Nii sellel aastal kui järgnevatel stažeerimistel oli Manfredi kindel soov, et kuigi ma elasin Kielis ülikooli hotellis (kus oli kõik vajalik olemas), et ma nädalavahetustel (reede õhtust kuni esmaspäeva hommikuni oleksin tema külaline Warderis, tema kodus-eramus; Manfred /või tema abikaasa Monika/ tuli alati mulle autoga järgi ja hiljem viis ka hotelli tagasi). Tal oli alati mure, et kas ma ikka saan üksi olles korralikult süüa, just sooja toitu (loomulikult sain!). Aga oli ebaviisaks tema külalislahkusest keelduda. Monika oli suurepärane kokk ja oskas erinevate rahvaste köökide toite väga maitsvalt valmistada!

Õhtusöögid olid traditsioonilised – vähemalt kolmekäigulised (Monikale veiniga ja minule õllega; Manfredile ilma alkoholita). Kui õhtusöök oli lõpetatud, laud koristatud, nõud pesumasinasse pandud, algas õhtusöögi nn teine osa. Manfred tõi lauale kanged napsid ja algasid diskussioonid.

Sageli oli meie vestlus seotud Teise Maailmasõjaga – kumb oli suurem mõrtsukas – kas Hitler või Stalin? Manfred oli algul alati seisukohal, et suurem oli Hitler. Mina ei olnud sellega nõus, vaid olin arvamusel, et mõlemad olid ühesugused timukad ja mõrtsukad. Vaidlesime, tuues välja oma argumente. Kui olime ka mõned napsid teinud ja vastastikuseid argumente esitanud, siis hakkas Manfred oma meelt muutma – muutus veidi nukraks (tuli isegi paar pisarat) ning loovutas mulle õiguse. Nii juhtus pea alati. Mina tegin siit oma järelduse, et pärast sõda oli ilmselt saksa riigi propaganda nii tugev olnud, et nad (st paljud sakslased) tundsid end süüdlastena selles sõjas (pealegi olid nad kaotajad). See kandus ilmselt ka Manfredile.

See kõik oli seotud just julgeoleku kriisidega, st sõja ja agressiooniga, aga ka majanduse sh tooraine ja energia küsimustega. Manfred oli ka suuresti seda usku, et Nõukogude Liit ja hiljem Venemaa, olid igati head ning inimsõbralikud riiklikud moodustised. Minu näited ja argumendid tegelikkusest (kuna olin ju elanud selles repressiooniriigis) võttis ta siiski ajapikku vastu ning muutis oma varasemaid seisukohti. Loomulikult diskuteerisime ka pärast sõja aegadest ja jõudsime tänapäeva, sh Eesti taasiseseisvuse ja selle probleemide ning arengute juurde. Monikal ei olnud sellist ümberkehastumist vaja, tema oli juba alguses Manfredist mõnevõrra teistel, minuga pea sarnastel seisukohtadel.

Jällegi – kui vaatame-kuuleme sündmustest Ukrainas⁸ (lisaks Venemaa poolsed arusaamatud ja vastuolulised põhjendused ning õigustused, valepropaganda, ajaloo moonutused ja võltsingud), on ärevuseks põhjust küllaga, mis veekord näitab, et vene impeeriumi poolt pole mingit sõbralikkust ja tõsist koostööd loota. Nagu paljude Lääne

---

C3%BC%C3%BCr] 18.04.2022; Allakirjutanu oli sel ajal Kielis stažeerimas ning siis õnnestus neid huvitavaid sündmusi jälgida (eeskätt TV-vahendusel, aga ka ajakirjanduse ja kohalike elanike meeolelde kaudu).

⁸ Loe ka teisi Ukrainaga seotud kirjutisi: ajakiri 1-2/2022 ja käesolevas ajakirjas.

riigipeade ja poliitikute ning vaba ajakirjanduse poolt on väidetud, tuleb maailma rahu ja koostöö nimel Venemaa peatada. Kas õnnestub?

Paraku on ka Manfred meie seast lahkunud ning me ei saa jätkata diskussiooni Venemaa „sõbralikkusest ja julgeoleku kindlustamisest“.

Tallinnas, Pirita-Kosel,
märts-juuli 2023

Matti Raudjärv

PS:

Foto: Nord Streami torudest väljuv metaan Läänemerele 27. septembril 2022. (foto: Taani relvajõud / SWNS / Scanpix).
[<https://f9.pmo.ee/Bk-zHIMZEvDlj2uiK4k1s4hl1Nc=/1536x0/nginx/o/2023/04/06/15241828t1h3a2e.jpg>] 8.07.2023

Rootsi julgeolekuteenistus on algatanud Nord Streami torujuhtme intsidendi kohta juurdluse, nimetades seda jämedaks sabotaažiks, teatas agentuur kolmapäevases avalduses. Lisati, et ei saa välistada, et juhtunu taga on võõrvõim.

Venemaa pommitas tõenäoliselt Nord Streami torujuhtmeid allveedroomiga, ütles kaitseallikas, kirjutab The Times. Briti kaitseallika sõnul oli arvatav Venemaa sabotaažirünnak Nord Streami gaasitorudele „tõenäoliselt ettekatsetud ja kavandatud“, kasutades selleks nädalaid enne lõhkemist merre visatud lõhkekeha.

„Oleme valmis vajadusel kiiresti kättesaadavaks tegema mereväeüksused,“ lisas kaitseminister Peter Hultqvist. Samuti kinnitas peaminister, et Rootsi kaitsejõud on valmis oma tegevust olukorraga kohandama.

„Tuvastati kaks detonatsiooni, mis põhjustasid kolm leket,“ ütles Rootsi peaminister Andersson teisipäeva õhtul. „Üks on Rootsi majandusvööndis, kaks Taanis.“ Andersson ütles, et Rootsi ja Taani teabe põhjal peetakse Nord Streami leket tõenäoliselt sabotaažiks.

Eesti välisminister Urmas Reinsalu kommentaar seoses Nord Streami torujuhtmete gaasilekkega: „Olukord Läänemere ruumis on äärmiselt murettekitav. Eesti Vabariik mõistab hukka ründed Euroopa Liidu majandusruumis olevate infrastruktuuri rajatiste vastu. Avaldame solidaarsust liitlastele ja partneritele, kelle majandusvööndis need

rünnakud on toimunud. Peame oluliseks alustada riikidevahelisi konsultatsioone asjaolude tuvastamiseks ning võimalike edasiste sammude kavandamiseks.“⁹

Nord Streami gaasitorude sabotaaži uurimist juhtiv Rootsi prokurör ütles täna, et süüdlane ei ole ikka veel selgunud, kuid peamine eeldatav stsenaarium on mõne riigi otsene roll.

Venemaal Saksamaale gaasi toimetava toru kahes harus avastati septembri lõpus Taanile kuuluva Bornholmi saare lähedal neli lekete. Seismiliste andmete põhjal toimus enne seda kaks veelust plahvatust.

«See on raske juhtum, keeruline juhtum,» ütles riigiprokurör Mats Ljungqvist AFP-le ja rõhutas, et kuriteopaik asub Läänemeres 80 meetri sügavuses.

Torujuhtmed olid geopoliitiliste pingete keskmes, kui Venemaa peatas gaasitarned Euroopasse arvatava kättemaksuna sanktsioonide eest, mis kehtestati tema Ukrainasse tungimise tõttu.

Venemaal Saksamaale gaasi toimetava toru kahes harus avastati septembri lõpus Taanile kuuluva Bornholmi saare lähedal neli lekete. Seismiliste andmete põhjal toimus enne seda kaks veelust plahvatust.

Torujuhtmed olid geopoliitiliste pingete keskmes, kui Venemaa peatas gaasitarned Euroopasse arvatava kättemaksuna sanktsioonide eest, mis kehtestati tema Ukrainasse tungimise tõttu. Rootsi riigiprokuröri Mats Ljungqvisti sõnul ei ole ikka veel selge, kes on sabotaaži taga.

Kahe torujuhtme enamus kuulub Vene gaasifirmale Gazprom, ülejäänud Saksa, Hollandi ja Prantsuse firmadele.

Washington ja Moskva on eitanud seotust Nord Streami plahvatustega, kuid süüdistavad teineteist.¹⁰

Vaid mõni päev enne sabotaažiakti nähti Nord Streami torujuhtmete läheduses raporti järgi kuut Venemaa laeva, millest ühe pardal oli miniallveelaev robotkätega.

Raporti järgi oli 21. septembri öösel Bornholmi lähistel kuus Vene laeva: fregatt, korvett, kaks puksiirpaati, Alpinisti klassi luurelaev ning allveepäästelaev SS-750, millel on oma kraana ja miniallveelaev. AS-26 miniallveelaev on süvavee päästesõiduk, mis suudab tegutseda kuni 1000 m sügavusel. Bornholmi süvikus, kus torujuhtmete plahvatused toimusid, on sügavus vaid 80 meetrit. Allveelaeval on kaugjuhitavad robotkäed, mis suudavad käsitseda kuni 50 kilogrammi raskuseid esemeid.¹¹

ÜRO Julgeolekunõukogu liikmed ei kiitnud esmaspäeval heaks resolutsiooni eelnõu, mis mõistis hukka gaasijuhtmete Nord Stream ja Nord Stream 2 sabotaaži 2022. aasta septembris. Dokumendi poolt hääletas kolm riiki ja 12 jäi erapooletuks ning seega ei saanud see piisaval hulgal poolthääli. Eelnõu koostas Venemaa, mille aseesuursaadiku ÜRO juures Dmitri Poljanski sõnul oli Hiina dokumendi teksti kaasautor.

---

⁹ Ohtuleht.ee, 27.09.2022

¹⁰ Rootsi uurimine: eeldatavalt oli Nord Streami rünnakus mõnel riigil otsene roll. AFP/BNS, Postimees, 6. aprill 2023

¹¹ Paar päeva enne Nord Streami sabotaaži oli torujuhtmete läheduses kuus Vene laeva. The Times/T-online/PM, 27. märts 2023

Resolutsiooni eelnõus märgiti, et veealuste gaasijuhtmete sabotaažiaktid kujutavad endast ohtu rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule. Samuti toodi tekstis välja tõhusa, erapooletu, läbipaistva, põhjaliku ja kaasava rahvusvahelise uurimise tähtsust.¹²

Vene mereväe alust SS-750, mille pardal on ka miniallveelaev, pildistati koha juures, kus toimus Nord Streami torujuhtmete plahvatus, teatas Taani kaitseministeerium. Erialust kasutatakse allveeoperatsioonideks ning selle pardal on ka miniallveelaev AS-23 Priz.¹³

* * *

MR: ilmselt peaks selge olema, et gaasijuhtmel Nord Stream ei ole mitte ainult majanduslik, vaid eeskätt poliitiline eesmärk.

---

¹² ÜRO ei võtnud vastu Venemaa eelnõu Nord Streami sabotaaži kohta. BNS, 28. märts 2023

¹³ NORD STREAM) Taani kinnitas Vene laeva nägemist plahvatuse piirkonnas. Postimees, 28. aprill 2023